

Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás

Vyšlo: 20. 9. 2018

Číslo: Ročník 28 (2018), Číslo 3

Sekce: Poklady knihovných fondů

Název článku: Physica curiosa a Melantrichova bible ve fondu Biskupské knihovny v Hradci Králové

Autor: Martina Opršalová Dašková

Zdroj: <https://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20180332>

Physica curiosa a Melantrichova bible ve fondu Biskupské knihovny v Hradci Králové

Martina Opršalová Dašková

Melantrichovu bibli, nebo tzv. Melantrišku, vydal a vytiskl Jiří Melantrich z Aventýna (1511–1580), známý pražský tiskař a nakladatel. Narodil se jako Jiří Černý v Rožďalovicích na Nymbursku. Na Karlově univerzitě dosáhl bakalářského titulu a odešel na zkušenou do Evropy. Na univerzitě ve Wittenbergu se seznámil s učením Filipa Melanchtona a Erasma Rotterdamského. V této době se začal podepisovat jako Jiří Melantrich, tj. Černovlásek. Přídomek „z Aventýna“ získal spolu s erbovní listinou v roce 1557 od císaře Ferdinanda I. Z Melantrichovy tiskařské dílny vyšlo více než 200 knižních titulů, mimo jiné Mathioliho *Herbář*, Husova *Postilla* nebo *Hotovení se ke smrti*, kázání Erasma Rotterdamského. Se svým zetěm Danielem Adamem z Veleslavína vydal též *Kalendář historický*. Svoji slavnou českou bibli Melantrišku poprvé vydal roku 1549 a poté ještě několikrát.^[1] Byly zde shromážděny všechny biblické texty Nového i Starého zákona, včetně apokryfů, vycházející ze Severýnovy bible, jejichž částečný překlad, jazykovou modernizaci a redakci obstaral Sixt z Ottersdorfu. „Předmluvu k pobožnému čtenáři“ sepsal sám Melantrich. Krátký úryvek z této předmluvy nám napoví víc: „*V tomto pokladu máme složený život věčný, jistě potřebí nám jest o něj největší a hned přední péči míti, abychom skrze nedbálnosti naše a jiné světa tohoto fresuňky o něj nepřišli.*“^[2] Exemplář nacházející se v Biskupské knihovně je z roku 1576; tato datace se v rukopisném provedení nachází i na titulním listu knihy. Původně zřejmě pochází z bibliotéky hradeckého biskupa Marii Tadeáše Trautmannsdorfa, který v roce 1812 velkou část své soukromé knihovny věnoval hradeckému biskupství. Bible obsahuje krásné, přestože nekolorované dřevoryty doprovázející text. Dřevěná vazba je potažena hnědou kůží s výraznými ornamentálními vlisy. Kniha byla v roce 2001 odborně zrestaurována.

Dalším vzácným dílem, které vlastní Biskupská knihovna, je „*Physica Curiosa, Sive Mirabilia Naturae et Artis Libris*“, tedy kniha o podivuhodných věcech přírody, lidí a světa. Vydavateli byli Johann Andreas a Wolfgang Moritz Endterové, kteří v roce 1667 knihu vydali ve Würzburgu. Její autor, Kaspar Schott (1608–1666), byl německý učenec, spisovatel a člen řádu Tovaryšstva Ježíšova. Jedním z jeho učitelů na univerzitě ve Würzburgu byl další známý jezuita Athanasius Kircher. Protože Evropu v době jeho studií sužovala třicetiletá válka, prožil její poslední roky na Sicílii, kde se na univerzitě v Palermu stal profesorem matematiky. Několik let poté strávil v Římě a posléze byl až do konce života činný na své alma mater ve Würzburgu. Schott se stal autorem mnoha vědeckých děl. Ve svých knihách se pokusil shromáždit vědění své doby: kromě knihy *Physica curiosa* jsou to např. *Magia optica*, *Technica curiosa* či *Mechanica hydraulica*.^[3] *Physica curiosa* pojednává o jevech z hlediska tehdejší vědy známých a popsáných, ale i o těch nevysvětlitelných či kuriózních, o věcech mezi nebem a zemí. Autor popsal například vývoj lidského plodu v matčině lůně, který lékaři té doby již dobře znali, zvířata známá i zcela fantastická nebo nejrůznější lidské zrůdy a křížence lidí a zvířat. Dokonce podává zprávy o ožvlých mrtvých, podle jeho názoru spíše dlouho spících a znovu náhle obživlých. Upadnutí těchto nebohých lidí do spánku podobného smrti bylo podle autora způsobeno osobami pod vlivem démonů, možná bychom mohli říci čarodějníků, znalých různých omamných prostředků, například mandragory či opia.^[4] Text knihy je doplněn mnoha názornými a bohatými kresbami, které nejsou pouze zajímavým doplňkem, ale nedílnou a důležitou součástí k pochopení celého díla. Kniha byla do fondu Biskupské knihovny také vložena odkazem hradeckého biskupa Marii Tadeáše Trautmannsdorfa. Barokní vazba odpovídá době svého vzniku v 17. století. Desky knihy jsou lepenkové s hnědým pergamenovým potahem bez ozdob, s modrou ořízkou. Tento exemplář bohužel stále čeká na odborný restaurátorský zásah.

Obě knihy mohou návštěvníci vidět jen ve zcela výjimečných případech, např. na výstavách při příležitosti nějakého důležitého výročí či při obzvláště odůvodněných badatelských návštěvách.

Kontakt na autorku: oprsalova@svkhk.cz

Více o knihovně: <http://www.bihk.cz/pastorace/biskupska-knihovna>

[1] PETR, Stanislav. Jiří Melantrich z Aventýna a jeho tisky v knihovnách kolínských měšťanů. *Práce muzea v Kolíně. Svazek 2 (1982)*. Kolín: Regionální muzeum v Kolíně, 1982. s. 77–89.

[2] PEŠEK, Jiří. *Jiří Melantrich z Aventýna*. Praha: Melantrich, 1991, 32 s. Slovo k historii.

[3] SMOLKA, Josef. Kaspar Schott an Athanasius Kircher. Briefe 1650–1664. Hans-Joachim Vollrath – Thomas E. Conlon (Hrsg.). *Dějiny vědy a techniky*. 2016, roč. 49, č. 2, s. 127-129.

[4] GRUBHOFFER, Václav. *Zdánlivá smrt: noční múra osvícenské Evropy*. Polička: Městská knihovna Polička, 2018. 318 s. ISBN 978-80-906832-3-5.

© 2000-2010 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz · knihovna@svkhk.cz